

Križevac iz dobe oko godine 1755.

Križevci 1755.
Križevci in 1755.

Olga Maruševski

Institut za povijesne znanosti Sveučilišta u Zagrebu
 Odjel za povijest umjetnosti
 (vanjski suradnik)

Izvorni znanstveni rad
 predan 22. 12. 1990.

Preuređenje franjevačkog samostana u Križevcima u grkokatoličku biskupsku rezidenciju **Prilog opusu Aleksandra Brdarića**

Današnje glavno pročelje dvora raščlanjeno je s jedanaest osi i tri etaže nejednake visine te istaknutom klasicističkom altanom kojom se manifestira stil cijele zgrade. Ta je slika završnica dugotrajnog procesa počevši od 1786, kad je ukinut franjevački samostan, odnosno od 1791, kad je dodijeljen grkokatolicima za biskupsku rezidenciju.

Prosvjetiteljske reforme Josipa II. što su se odnosile na ukidanje nekih samostanskih redova, smanjenje broja samostana i njihovu prenamjenu zahtijevale su snimanje postojećeg stanja. Prilike pak za austrijsko-turskog rata 1786–1791, kad je sjeverna Hrvatska bila etapno područje kretanja vojske prema istoku te su upravo samostani mogli dobro poslužiti za smještaj vojnih bolnica, također su potaknule s novom namjenom izradu nacrtu.¹ Tako ratu i prenamjeni zahvaljujemo i prve crtane obavijesti o izgledu križevačkog samostana, dok iz arhivskih izvora saznajemo o potrebnim adaptacijama zdanja u kojem će biskupi stanovati od 1801. Otada slijede nastojanja da jednostavna samostanska arhitektura dobije na svom vanjskom licu svjetovni znak ugleda i dostojanstva njezinih vlasnika. To je konačno postignuto između 1841. i 1845. prigradnjom monumentalne altane, koju pripisujemo zagrebačkom graditelju Aleksandru Brdariću.

Taj je zahvat uvrstio biskupski dvor među najistaknutije arhitektonske spomenike križevačke regije, a stilskom kompozicijom cijelog kompleksa nakon Bolléove neogotičke obnove crkve 1894–1897. među najzanimljivije objekte u Hrvatskoj.

Kako je tema monumentalizacije započela s preuređenjem dvora, nastojat ćemo rekonstruirati njegovu samostansku prošlost barem u skokovitim razmacima, jer nam dosad objavljeni podaci i još poneka nova obavijest ne daju cjelovitu sliku njegova trajanja u vremenu.

Iz povijesti tog kompleksa poznato je da se na istome mjestu nalazio samostan augustinaca,² koji se prvi put spominje 1325. a zatim 1365. kao samostan braće pustinjaka s crkvom posvećenom Bl. Djevici Mariji. Augustinci su samostan napustili 1539. kad je za turske provale opustošen križevački Gornji grad. Kako je zgrada ostala napuštena, Hrvatski je sabor 3. ožujka 1560. odredio da se sruši, jer bi mogla štetiti trgovištu ako bi je Turci uzeli kao svoje uporište.

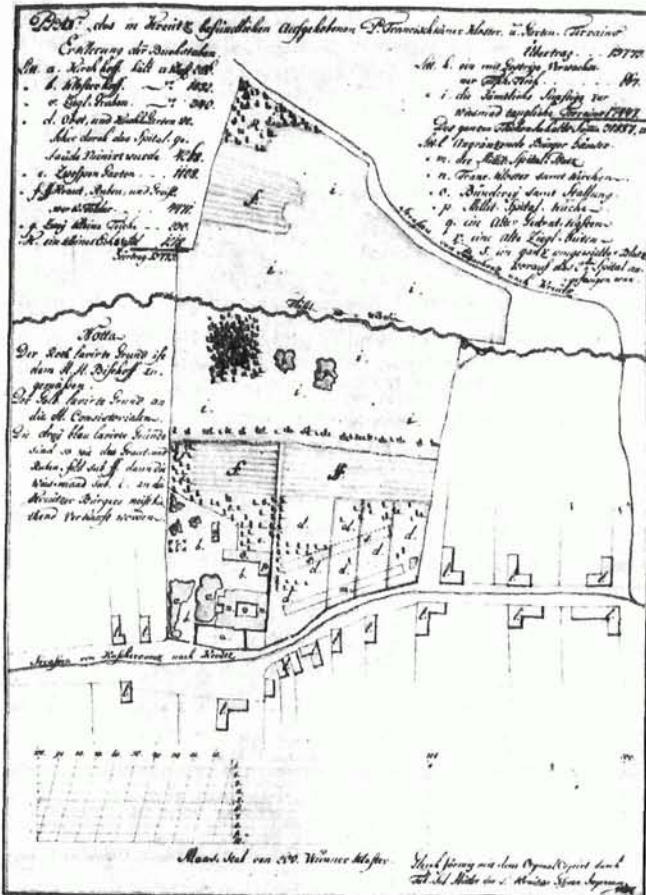
Na nacrtu križevačkog utvrdenoga grada iz prve polovice XVI. stoljeća, koji se nalazi u Drezdenu,³ samostan je prikazan kao utvrda izvan grada okružena jarkom, pravokutnog tlocrta, s kružnom kulom na sjeverozapadnom uglu i ulazom na južnoj strani.

Samostan je 1627. predan franjevcima, jer Sabor te godine dodjeljuje sredstva za »ponovno podizanje srušenog samostana braće reda Sv. Franje u gradu križevačkom«.⁴

Ne znamo da li je samostan nanovo građen i da li se u temeljima kriju ostaci prvobitnog zdanja, no u nedostatku drugih vijesti barem nam dokument iz 1732. skicira njegov izgled, a spomenuta lokacija kao da napominje i razlog buduće namjene. U popisu samostana provincije Sv. Ladislava⁵ navedeno je da je »četvrti samostan u Kraljevini Slavoniji križevački u zagrebačkoj biskupiji i u turskoj krajini, smješten *dijelom među katolicima, a dijelom među šizmaticima* (potcrtala O. M.). Crkva je posvećena Sv. Mariji uzetoj na nebo a posvetio ju je jedan zagrebački biskup. Ovaj je samostan nekoć bio samostan pustinjaka augustinaca, koji su ga u vrijeme previranja i turskih pustošenja napustili, a naši na molbu zagrebačkog biskupa Petra Domitrovića 1627. preuzeli. Tu je molbu i naseljenje potvrdio car Ferdinand II. svojom carskom diplomom. Otada u njemu, po sjećanju ljudi, uvijek djeluje novicijat. Postavljen je u kvadratu i na dva kata, a u njemu stanuje oko 30

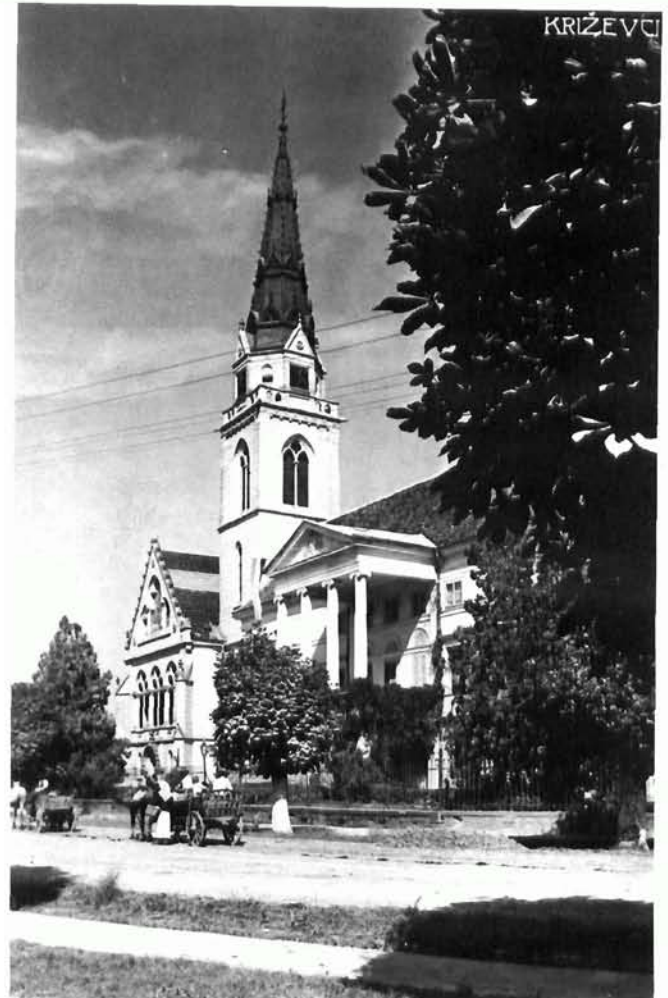
Sažetak

Na mjestu današnjeg kompleksa nalazio se samostan augustinaca, koji se prvi put spominje 1325. Zbog opasnosti od turskih provala napušten je 1539. i srušen. Nanovo je podignut 1627. i otada do 1786. pripadao je franjevcima. Te je godine ukinut odredbom Josipa II. i 1791. predan za rezidenciju grkokatoličkoj biskupiji. U franjevačkom posjedu spominje se kao jednokatna građevina, potkraj XVIII. stoljeća već kao dvokatna, kako pokazuje plan iz 1803. prema kojem su nastale izmjene u rasporedu prostorija i na pročelju. Slijedeći je zahvat u rukama Bartola Felbingerera prema planovima datiranim 1817. Konačna je verzija nastala između 1841. i 1845. dogradnjom monumentalne klasicističke altane i intervencijama u prostoru. Planovi nisu sačuvani, ali dokumenti i kvaliteta izvedbe sa sigurnošću potvrđuju autorstvo zagrebačkoga graditelja Aleksandra Brdarića. Paladijanski motiv altane na kubusu jednostavnoga baroknog zdanja uvrstio je križevački dvor među najzanimljivije arhitektonske spomenike Hrvatske.

Križevci, situacijski plan franjevačkog samostana i okolnog zemljišta, 1786.

Križevci, locality plan of the Franciscan monastery and surrounding terrain, 1786.

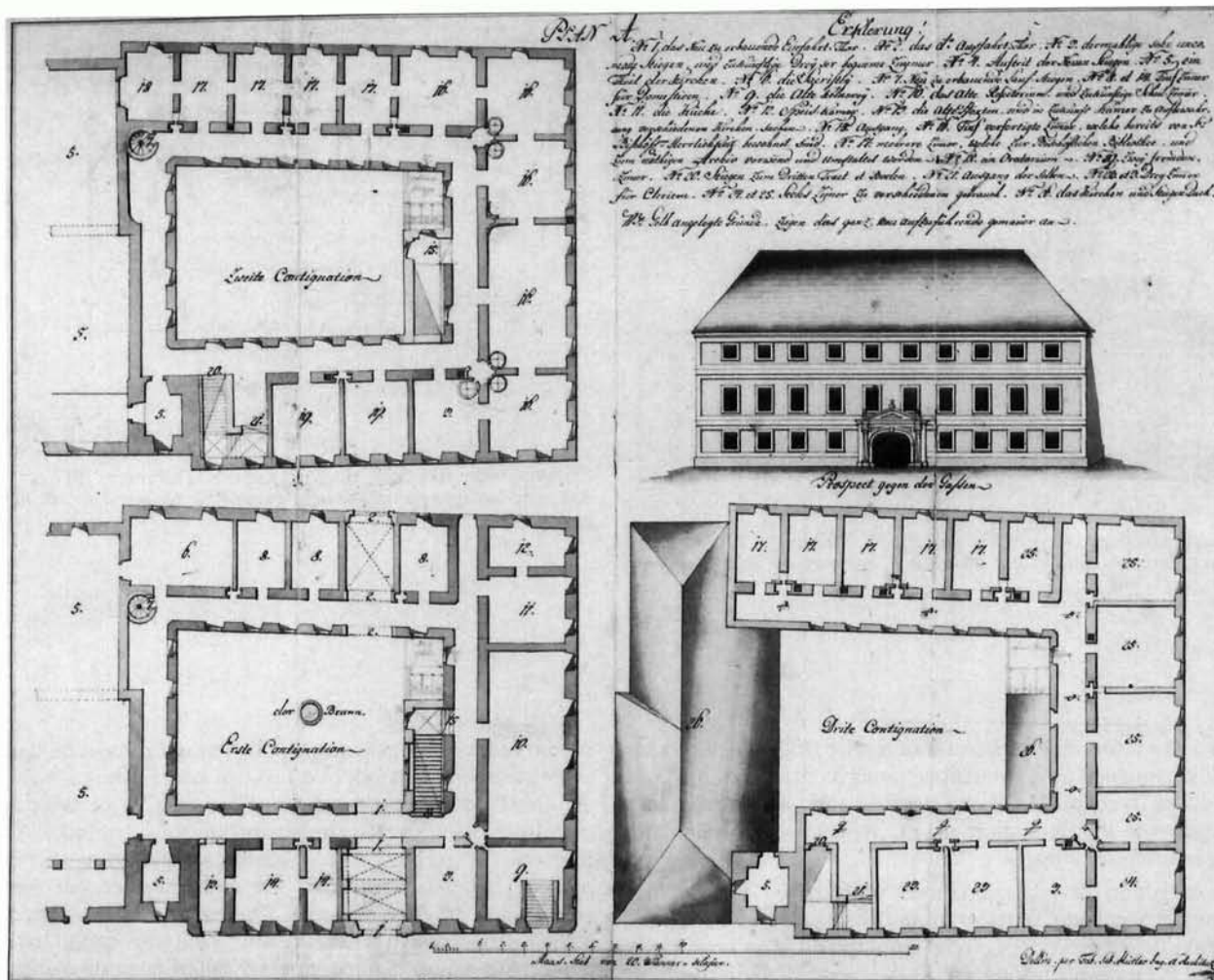
Križevci, biskupska palača
Križevci, bishop's palace

braće. Također ima sebi pripojenu carsku kapelaniju, koja djeluje kao i poznato bratstvo Sv. Franje. Imaju samo veliki vrt, voćnjak i neke livade koje su naša braća zadržala nakon bijega augustinaca. «Izgled samostana »in quadro positur et ac duarum contignationem«, tj. na dva poda, odgovarao bi zdanju na slici Križevaca iz 1755. koja je upaljena na ploči stola iz križevačkoga Gradskog muzeja. No već potkraj XVIII. stoljeća samostan je povišen za kat, kako će se vidjeti iz daljih opisa i nacрта.

Godine 1786. snimljen je položaj samostana s okolnim zemljištem, poznat u kopiji iz 1792. pod naslovom »Plan des in Kreutz befündlichen aufgehobenen P. Francischaner Kloster u. Garten Terrain«, a kopirao ga je inženjer Križevačke županije Fabijan Sebastijan Hütler. Nalazi se u Državnom arhivu u Budimpešti,⁶ no prema opisu i identičnom naslovu ima ga i Arhiv križevačke biskupije,⁷ ali dosad nije nađen. Samostan je prikazan u kvadratu s priljubljenom ravno zaključenom crkvom s dvije pobočne pravokutne kapele. Ucrtan je i položaj bolničke zgrade u samostanskom vrtu, s objašnjenjem u legendi da su zbog nje uništeni voćnjak i povrtnjak.

Osim tog plana postoji u biskupskom arhivu još jedan detaljan

nacrt pod naslovom »Situation und Grundrisse der Kreutzer bischöfliche Residenz«, o kojem je rečeno da potječe s kraja XVIII. stoljeća, ali prema opisu prikazuje još stanje franjevačkog posjeda. Podroban opis⁸ u *Eparhijskom vjesniku eparhije križevačke* (1943) potvrđuje da je autor imao nacrt pred sobom. U opisu je spomenuta i crkva sa svetištem »auf gotische Art gebaut und gewölbt«, ravno natkritom ladom i kapelama koje sežu samo do I. kata samostana. Prostorni raspored opisan je detaljno počevši od zapadnog krila. U prizemlju je ulaz u samostan odmah uz toranj, a dalje se nižu četiri ćelije, od kojih je prva dvaput veća od ostalih. Iz hodnika vode glavne stube na katove, dok straga postoje još i »Laufstiege«. Ulaz u podrum je na južnom krilu. U tom su dijelu još smočnica, rektorij, kuhinja i pekara. U istočnom je krilu laboratorij, ljekarnikova soba, ljekarna, sakristanova soba i sakristija. Na I. katu pročelnog krila nalazi se šest malih ćelija, na uglu provincijalova soba, u južnom »2 umgestaltete sehr niedrige Kammer« i soba provincijalova tajnika. U istočnom je krilu gvardijanova soba te četiri sobe za fratre (Wohnungen der PP). Na II. katu zapadnog krila je trinaest ćelija novicijata, u južnom dvije za novake i sedam za klerike, u istočnom šest također

Križevci, biskupski dvor, pročelje i tlocrt, 1803.
 Križevci, bishop's palace, facade and the ground-plan, 1803.

određenih za klerike. Taj nam, dakle, opis nacrtu svjedoči da su grkokatolici preuzeli već dvokatni samostan.

U protokolima križevačke biskupije⁹ slijede od 1791. do 1801. vijesti o iseljenju vojne bolnice, o ljekarni koja se nalazi u samostanu te je treba ondje ostaviti dok je Gradski magistrat ne preseli na drugo mjesto ili dok se ne proda na licitaciji, o gradnji posebnih kuća za konzistorijalce, koji ne treba da stanuju u biskupskoj rezidenciji, o planovima za adaptaciju bivšeg samostana kao i za prilagodbu crkve istočnom obredu. Važne su godine 1801, kad se biskup konačno nastanjuje u Križevcima, i 1802, kad se odlučuje o daljem uređenju dvora, te tako imamo sačuvan plan iz 1803. već prilagođen novoj namjeni.¹⁰ Načinio ga je također F. S. Hütler i žutom bojom označio promjene. Tako je stari uski ulaz uz toranj predviđen za pohranu različitih crkvenih stvari, dok su nova široka vrata otvorena u središnjoj osi glavnog pročelja i druga u istočnom krilu za izravnu komunikaciju s unutrašnjim i vanjskim dvorištem i vrtom. Na sjecištu zapadnog i južnog hodnika već je postojalo stubište za I. kat, ali je pregrađen ili učvršćen vanjski zid. Stubište za II. kat i tavan ugrađeno je uz toranj. Hodnik

teče oko svih četiriju strana dvorišta osim na II. kat, gdje se prekida komunikacija zbog crkvenog krova.

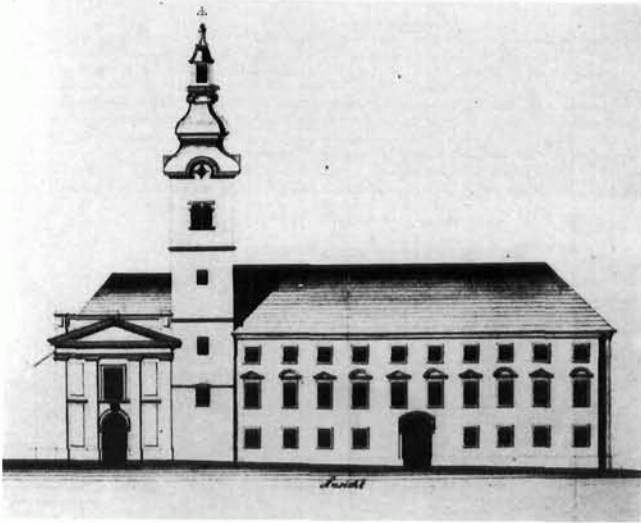
Pročelje demonstrira »prosvjetiteljsku« škrtoš u jednostavnosti profilacija, a jedini je plastični ukras okvir novog ulaza flankiran pilastrima, koji podržavaju arhitrav i zabat naglašeno profiliranih rubova.

Sljedeći je zahvat na obnovi dvora i crkve u rukama Bartola Felbingera. Nacrt je datiran s 1817, a radovi su prema plaćenim računima¹¹ obavljeni do 1825.

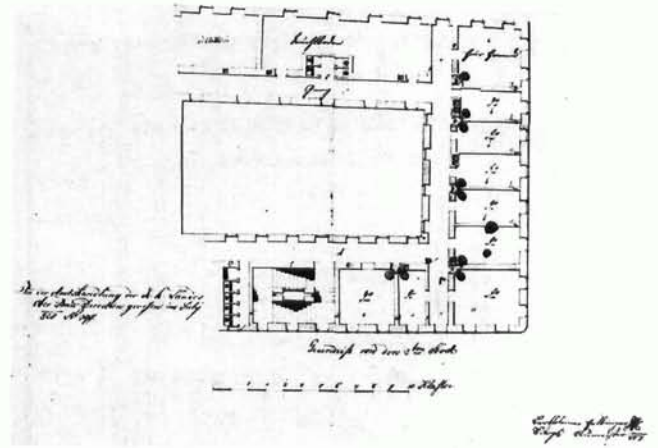
Dosad se mislilo da je na križevačkom dvoru dogradio II. kat,¹² međutim izvršio je samo preinake u položaju stubišta i pregradnih zidova u južnom krilu. U istočnom su krilu samo dvije prostorije, od kojih je jedna određena za biblioteku,¹³ dok ih je na nacrtu iz 1803. više namijenjenih biblioteci i arhivu.

Pročelje dvora začuđujuće je osiromašeno, jer nema ni traga lijepom okviru portala. Profilacije prozorskih okvira zadržane su u prizemlju i na II. kat, a samo je piano nobile ukrašen naizmjenično trokutastim i polukružnim natprozorcima.

Pročelje crkve već je bogatije, premda izvedeno u reljefu za-kašnjelog »pločastog stila«¹⁴ s parovima visokih pilastara. Poz-

Križevci, biskupski dvor i crkva, pročelje, B. Felbinger, 1817.
Križevci, bishop's palace and the church, the facade, B. Felbinger, 1817.

Križevci, biskupski dvor, tlocrt II. kata, B. Felbinger, 1817.
Križevci, bishop's palace, ground-plan of the second floor, B. Felbinger, 1817.

najemo ga s fotografije i snimka stanja prije Bolléove pregradnje, dok nam nikakav dokument ne jamči da su zahvati na pročelju dvora izvedeni. No ako je dvor osvanuo u toj skromnoj Felbingerovoj obradi, onda je razumljivo da mu se htjelo dati reprezentativno obilježje.

To se dogodilo za biskupa Gabre Smičiklasa (1834–1856), kojemu je u povodu smrti pripisana zasluga da je zapušten biskupski dvor pretvorio u »velelepnu zgradu koja krase cijeli predjel«. ¹⁵ Obnova ili bolje reći modernizacija vanjskog lica dvora sastojala se zapravo samo u dodavanju jedne samostalne forme bezličnoj plohi zida. Ideja je jednostavna, a učinak sjajan – konačno je dvor postao dvorac. Uznosita vertikalna postignuta prigradnjom altane s četiri visoka glatka stupa s jonjskim kapitelima, koji podržavaju moćni arhitrav i bogato profiliran zabat, uzorna je varijanta paladijanskih motiva primjenjivanih u arhitekturi klasicizma bidermajera. Oplemenjivanje pročelja postignuto je i mrežastom željeznom ogradom balkona i trima otvorima koji na prvom katu završavaju profiliranim lunetama ispunjenim fino oblikovanim reljefnim ornamentom s motivom palmete. Moglo bi se očekivati da je balkon produžena svečana dvorana, no to je varka, jer se iza njega krije stubište. Tako taj svečani dodatak pročelju postaje alegorijska forma biskupskog dostojanstva, a tome se mogao dosjetiti samo dovitljiv graditelj. Može se reći da je Bollé duhovito replicirao altani s prozračnom neogotičkom lođom iznad skromnog ulaza u crkvu, kao što je jednostavan i tako reći nevidljiv ulaz u dvor, skriven iza masivnih potpornja koji nose altanu.

O pregradnji ne raspoložemo zasad crtanim već samo pisanim dokumentima, no prema njima planovi se nedvojbeno mogu pripisati Aleksandru Brdariću. Dosad se mislilo da je rekonstrukciju izveo varaždinski zidarski majstor Franjo Arnold, međutim on je izvođač radova prema tuđim planovima. ¹⁶ Nije naime poznat nijedan njegov rad koji bi posvjedočio taj osjećaj za stil, ali zato možemo vjerovati ponudi već afirmiranog Brdarića. ¹⁷

Da se nije mislilo na ambiciozni pothvat, ne bi Brdarić pisao biskupu 15. veljače 1841. kako je iz pouzdanih izvora saznao da biskup želi obnoviti rezidenciju. Zato se preporučuje sa

svojim radovima: palačom gospođe Paravić u Zagrebu; ladanjskom stambenom zgradom u Jaškovu kraj Karlovca, koju je u »talijanskom ukusu« izgradio za višeg suca Zagrebačke županije Josipa Bunjevca; stambenom kućom odvjetnika Alojza Frigana u Zagrebu, ¹⁸ izvedenom prema njegovim nacrtima i pod njegovim nadzorom, što sve može posvjedočiti njegovo »teoretsko i praktično znanje«. On je domaći sin, ali je znanje stekao u inozemstvu na sveučilištu i svoj ukus razvio u »Residenzstadtu«, gdje budući umjetnik nalazi bogatog materijala. Ta Brdarićeva ponuda ne mora još značiti da je on autor planova, jer bi spretan i upućen graditelj mogao taj oblik altane preuzeti s neke njemu poznate gradnje (arhitekta tog doba manje resi individualnost, a više osjećaj za mjeru), ali drugo Brdarićevo pismo od 8. prosinca 1841. upućeno biskupu Smičiklasu već ne dovodi u sumnju pitanje autorstva, premda nećemo ni iz njega saznati detalje.

Brdarić piše da je prekasno saznao za biskupov boravak u Zagrebu i zato moli slobodu da ga optereti pismom. Obećaje do kraja mjeseca završiti građevni plan (»... Längstens bis Ende dieser Monath hofe ich mit Bauplänen zum Renovierung der Residenz fertig zu werden und glaube mit der ausgesetzten Summe auslangen zu können, obgleich das Gebäude einem grossartigen, der Würde des hohen Bewohners angemessen und bequemerer Umgestaltung unterliegt...«). Dalje piše o biskupovim prigovorima zbog prekoračenja troškova, no sve će se raspraviti kad on bude donio gotov elaborat, povezan sa svrsishodnim pripremama. Vjerojatno je zbog nesporazuma oko troškova Arnold preuzeo izvedbu, a ne Brdarić, koji je, kako je pisao biskupu, sam nadzirao izgradnju Friganove kuće.

Što je sve urađeno u unutrašnjosti, ne može se sa sigurnošću reći, ali je stubište zacijelo iz te faze obnove s karakterističnim kapitelima stupova, sličnim onima na portalu Friganove kuće. Brdarić je doista u Residenzstadtu mogao razviti svoj ukus, jer je Beč dvadesetih godina obilovao sličnim rješenjima na javnim palačama, dvorcima i vilama u okolici, ¹⁹ stavljajući se u red »evropskog paladijanizma« koji se od XVIII. stoljeća smatrao arhitekturom budućnosti. Pa ako se još usporedi istočno

Križevci, biskupski dvor, altana
Križevci, bishop's palace, the colonnaded porch

pročelje palače Paravić (Opatička 10), monumentalizirano s četiri visoka jonska stupa nadvišena zabatom, koju je Brdarić izgradio 1838, onda bi teško bilo odreći mu križevačku altanu.

Ta je »moderna« prigradnja tako srasla sa starijom zgradom te ona postaje jedinstveni primjer kako jednostavni samostanski (barokni) kubus, oplemenjen antikizirajućom plastičnom formom, može rezultirati dojmom nepatvorene arhitekture klasicizma bidermajera.

Premda dvor nije u pravom smislu javna zgrada, kvadrat sa sistemom hodnika koji povezuju sve prostorije pripada tom tipu arhitekture bečkoga kasnog bidermajera, pri čemu je na novogradnjama (pa i onim stambenim) tradirana tlocrtna dispozicija samostanskih sklopova XVII. stoljeća po uzoru na one što su sekularizacijom u doba štedljivog Josipa II. pretvo-

reni u javne zgrade različite namjene.²⁰ Primijetili bismo, no ne baš s punim uvjerenjem, da je dvor i s tog stajališta postao »moderan«.

U zaključku možemo ponoviti da Brdariću ne možemo odreći autorstvo unatoč tome što ga zasad ne potvrđuju planovi, no spomenuta pisma i usporedbe sa stilom i kvalitetom njegovih ostalih radova ne dovode u sumnju njegovu intervenciju na pročelju dvora. Smatramo je i prvom modernizacijom u XIX. stoljeću, dok druga za biskupa Hranilovića (1883–1889), s otvaranjem balkona i ulaza na južnom krilu, premda u nastojanju da se uskladi sa stilom altane, a posebno pak uređenjem svečane konzistorijalne dvorane na I. katu, već pripada historizmu Bolléova vremena.

Kratice

ABK = Arhiv križevačke biskupije

AH = Arhiv Hrvatske

Bilješke

1

Leja Dobronić, *Augustinci u srednjovjekovnoj Hrvatskoj i Slavoniji*, *Croatia cristiana*, 1987, br. 20, str. 16–18.

2

U Zagrebu (**Marija Mirković**, *Zagrebačka franjevačka crkva na Kaptolu i njezino kulturnopovijesno značenje*, *Godišnjak zaštite spomenika kulture Hrvatske*, 1987, br. 13, str. 161); u Petrovaradinu (**Jerko Matoš**, *Samostan Sv. Franje u Petrovaradinu*, *Peristil*, 1987, br. 30, str. 116).

3

Objavljeno u: **Vladimir Bedenko**, *Križevci – razvoj grada*, *Glasilo Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*, 1975, str. 27, sl. 38.

4

Dobornić, *nav. dj.*

5

Imago Provinciam Sancti Ladislai... repraesentae 1732. Arhiv franjevačkog samostana u Slavonskoj Požegi, sv. 13–24–1. Fotokopiju zahvaljujem prof. Mariji Mirković, koja me je upozorila na taj dokument.

6

O primjerku iz Državnog arhiva u Budimpešti **Ivy Lentić-Kugli**, *Plan bivšeg franjevačkog samostana i crkve (danas grkokatolička biskupija) u Križevcima s kraja 18. stoljeća*, *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 1979, br. 4, str. 24–26. – Priopćen nacrta iz ovog članka.

7

Iz prošlosti katedrale, *Eparhijski vjesnik eparhije križevačke*, 1943, br. 3, str. 106–114. – Za biskupa Šimraka uređivan je arhiv i nacrti su još bili dostupni.

8

Isto.

9

Protokol križevačke biskupije 1611–1824: 1791/5 (ljekarna); 1791/30, 39 (bolnica); 1791/56 (uređenje dvora); 1792/7 (konzistorijalci); 1792/31 (ljekarna); 1792/72 (uređenje dvora); 1794/67 (uređenje dvora); 1795/18 (uređenje dvora). – Protokol 1785–1816: 1794/37, 1795/78, 80 (uređenje dvora i katedrale); 1800/14, 66 (uređenje dvora i katedrale); 1802/45 (konzistorijalci); 1802/72 (uređenje dvora i katedrale).

10

Na poledini plana br. 9266/803/15072, u ABK izdvojen iz sveznja, nosi oznaku Plan A, što znači da postoji i drugi. Uz plan legenda: »No 1 das neu zuerbauende Einfahrt-Thor. No 2. das dtto Ausfahrt-Thor. No 3. das dermahlige sehr uncomode Stiegen und zukünftige Drey sehr bequeme Zimmer. No 4. Auftrit der neuen Stiegen. No 5. ein Theil der Kirchen. No 6. die Sakristheÿ. No 7. Neu zuerbauende Lauf-Stiegen. No 8. et 14. Fünf Zimmer für Domesticen. No 9. die alte Kelnereÿ. No 10. das alte Refectorium und zukünftige Schulzimmer. No 11. die Küche. N 12. Speis-Kammer. No 13. die alte Pforten, und im Zukunft Kammer zu Aufbewahr- und vershiedenen Kirchen-Sachen. No 15.

Ausgang. No 16. Fünf verfertigte Zimmer, welche bereits von Ser Bischofsten Herrlichkeit bewohnt sind. No 17. mehrere Zimmer, welche zur Bischöflichen Bibliothek, und zum nöthigen Archiv verwendet und umstaltet werden. No 18. ein Oratorium. No 19. Zwei Fremdezimmer. No 20. Stegen zum dritten Tract et Boden. No 21. Ausgang der selben. No 23 et 3. Drey Zimmer für Clericen. No 24. et 25. Sechs Zimmer zu verschiedenen Gebrauch. No 26. Das Kirchen und Stiegen Dach. Gelb angelegte Gründe, zeigen das ganz neu aufzuführende gemäuer an.« Portal nije obojen žuto kao ostale nove pregradnje, pa je prema tome oblikovan već prije?

11

Ug. namj. vijeće Oberbaudirection 397/1825, kut 1 AH sumarni pregled troškova 25/VI 1825 za dvor u Križevcima: »Reparatur der bisch. Rezidenz zu Kreutz 8540.3 f. Detto bey ihre Rezidenz 1241.90 f.«

12

Durdica Cvitanović, *Prilog valorizaciji radova Bartola Felbingera*, Bulletin JAZU, 1980, 2(50), str. 55–69. – Priopćeni nacrti iz ovog članka, jer na navedenoj signaturi nisu nađeni.

13

Biblioteka je bila u tim prostorijama »odkad se vladike nastaniše 1801. sa dobra Tkalca.« **Nikola Badovinac**, *Kratak historijat i nacrt uredjenja eparhijske biblioteke u Križevcima*, Katolički list, 1916, br. 26, str. 282–283.

14

Renate Wagner-Rieger, *Wiens Architektur im 19. Jahrhundert*, Wien, 1970. Plattenstil druga četvrtina XVIII. st., str. 46–47, primjeri još u ranom XIX. stoljeću u profanim gradnjama.

15

Jubilarni šematizam križevačke eparhije, Zagreb, 1962, str. 37.

16

Dobronić, *Bartol Felbinger i zagrebački graditelji njegova doba*, Zagreb, 1971, str. 121. – Arnoldov troškovnik datiran 16/III 1843. spomenut na str. 100 u ABK nije više na mjestu.

17

Protokol križevačke biskupije 1825–1852, »1841/51 Berdarich murarium magister zagradiensis suam operam offere Eppo in restauranda Residentia Eppali; 1841/197 Berdarić aedilis litterae ed Eppum circa Restaurationem Residentiae Eppalis.« – Uz pisma Brdarićeva potvrda (28/XI 1843) da je primio 50 guldena na ime potraživanja prekoračene cijene koštanja građevnih planova.

18

ABK 1841/51. Uz ponudu uložen ugovor između Brdarića i Alojza Frigana (28/I 1841) o gradnji kuće u Zagrebu.

19

Wagner-Rieger, *nav. dj.*, poglavlje *Klassizismus und Biedermeier*, Profanbau, str. 23–38.

20

Isto, str. 54, 83.

Summary

Olga Maruševski

Reconstruction of the Franciscan Monastery in Križevci into an Eastern-rite Bishop's Residence. An Addition to the Work of Aleksandar Brdarić

A monastery of the Augustinians which is mentioned for the first time in 1325, was located on the site of the present-day complex. Because there was danger of Turkish invasion, it was abandoned in 1539 and demolished. It was rebuilt in 1627 and since then until 1786 it belonged to the Franciscans. The same year it was annulled by the decree of Joseph II and in 1791 it was handed over for the residence of the Eastern-Rite see. At the time that it was the property of the Franciscans it is mentioned as a two-storey building. In the late 18th century it is already a three storey building, which is shown in the plan from 1803, according to which the changes in the arrangement of the rooms and on the facade were made. The next intervention on the building was conducted by Bartol Felbinger after the designs which date back to 1817. The final version was developed between 1841 and 1845 when a monumental classicist colonnaded porch was added and other interventions were made. The designs have not been saved, but the documents and the quality of the construction confirm with certainty the authorship of a Zagreb architect Aleksandar Brdarić. The Palladian motif of a colonnaded porch on a cube of a simple baroque building has classified the Križevci palace among the most interesting architectural monuments of Croatia.